

דניאל ברסלאו

אלימות סטטיסטית

הפוליטיקה של הבניית המציאות הכלכלית

סטטיסטיקה כלכלית אינה חומר לנרטיבים היסטוריים מרתקים. ואולם, הטעמים האינטלקטואליים של סוציולוגים מדיניים והיסטוריים – שהרגילו אותנו לחפש בכל דבר עימות גלוי ואידיאולוגיה שקופה ולתפוס את "הטכני" כדבר משעמם שאינו ממין העניין – הם עצמם התגלמות של ההבחנה המושרשת היטב בין רציונליות לאידיאולוגיה ובין מדע לפוליטיקה. ייתכן שדווקא מדעי החברה הטכניים ביותר, אלה שכמעט ואינם מעוררים מחלוקות, הם בעלי ההשפעה הפוליטית המשמעותית ביותר, ועל אחת כמה וכמה משום שהשפעתם הפוליטית נסתרת כל-כך מן התודעה. תגובתנו הראשונית לנושא מעין זה, הנחשב משעמם כל-כך, היא סממן של הצלחתו בהשתקת מחלוקות ולפיכך גם רמז לרווחים שנוכל להשיג כתוצאה מערטול המחלוקות שהושתקו. מאמר זה מפתח סדרה של עקרונות מתודולוגיים ללימוד ההשפעות הפוליטיות על הבנייתה של מציאות כלכלית ומיישם אותם על ראשית התפתחותם של דו"חות הכנסה לאומיים בארצות-הברית.

הכלכלה כקונסטרוקט

צעד ראשון בהערכת חשיבותן הפוליטית של סטטיסטיקות כלכליות ובדחיית האידיאולוגיה של נייטרליות טכנית, הוא הבנה קונסטרוקציוניסטית מרחיקת לכת של הסטטיסטיקות ושל האובייקטים שבייצורם הן משתתפות. דיונים על סטטיסטיקה כלכלית מניחים בדרך-כלל שהכלכלה היא מציאות טמירה ושמדדים סטטיסטיים הם פשוט דרכים, מוצלחות במידה זו או אחרת, לחשוף את המציאות הזאת לעינינו. כדי להראות שהנחה זו מופרכת מעיקרה אין צורך להרחיק אל הפילוסופיה העכשווית או אל הסוציולוגיה של המדע; די אם נפנה להיסטוריה של הסטטיסטיקה הכלכלית עצמה. בכמה מקרים פיתחו הכלכלנים עצמם מדדים סטטיסטיים, שהפגינו מודעות להיותם גורם בהבנייתה או במיסודה של הכלכלה ולא סתם מאמץ טכני למדוד אובייקט שקיומו מונח מראש. סיימון קונץ, אחת הדמויות החשובות בפיתוחם של דו"חות הכנסה לאומיים בארצות-הברית, היה "קונסטרוקציוניסט" גלוי במיוחד.

הסטטיסטיקאי המניח שביכולתו לייצר הערכה אובייקטיבית טהורה של הכנסה לאומית, בלי להיות מושפע מדעות קדומות בנוגע ל"עובדות", משלה את עצמו; משום שכל אימת שהוא מכליל פריט אחד או משמיט פריט אחר, במובלע הוא מקבל על עצמו אמת-מידה שיפוטית כלשהי, אם שלו ואם של מי שאסף עבורו את הנתונים (Kuznetz 1941, 3).

* אני מבקש להודות לאמנון וידן ולשוקי מיירוביץ על עזרה בעריכה ובמחקר.
** תרגמה מאנגלית רפנה רז.

טיפול בכלכלה בקונסטרוקט של סטטיסטיקה רשמית לא רק מבטל את תפיסת הסטטיסטיקה ככלי מהימן פחות או יותר למדידתו של אובייקט עצמאי, אלא גם מתייחס לידע הכלכלי כאל עיוות אידיאולוגי של המציאות. אין מציאות עומק שהיא אובייקטיבית יותר מהמציאות המובנית על-ידי הידע האנושי ואין אפשרות לערוך השוואה ישירה בין הגדרת המציאות המובלעת במערכת סטטיסטית לבין ה"מציאות עצמה" (Kuhn 1970). אפשר להשוות אובייקטים מובנים רק לאובייקטים מובנים אחרים, ולהעריך במונחי השלכותיהם החברתיות והאינטלקטואליות, במקום להתאימם למציאות היצרנית.

אבל כל ההישגים של אימוץ תפיסה קונסטרוקציוניסטית מעין זו, המאפשרת ניתוח פוליטי של סטטיסטיקות כלכליות, ולכו לאיבוד אם נטפל בקונסטרוקטים אלה כתוצר של קונסנווס. פייר בורדייה טבע את מושג "האלימות הסמלית" להמחשת ההתנתקות ההכרחית ממודלים מוסכמים של תרבות כלכלית או פוליטית (Bourdieu 1991). ההגדרות של הכלכלה – במידה שהן נתפסות כמובנות מאליו, ולפיכך מהוות מציאות אובייקטיבית עבור כל נציגי החברה – הן אכן אובייקטים של קונסנווס.¹ כמו כן הן המכנה המשותף שכנגדו יכולים יריבים להתבחן ולהיאבק. עם זאת, אין כל סיבה להניח שכל האינטרסים מיוצגים שווה בשווה בהבניית הקונסנווס. את הגדרות הכלכלה מְבנות סטטיסטיקות כלכליות רשמיות; לפיכך, הן אינן תוצר של פעילות קולקטיבית מטעם נציגי החברה כולה, אלא מטעם מספר קטן של יצרנים מורשים, דהיינו מדעני חברה מקצוענים ופטרונים בקרב הממסד. ההנחה שהגדרות מציאות מעין אלה, שבה בעת גם ממסדות אופני התערבות מורשים ומייצגות אינטרס קולקטיבי, כרוכה בהנחה המקדימה שהסוכנים המנסחים אותן הם אוניברסליסטים באמת ובתמים בהשקפותיהם. טיפול באובייקטים כלכליים של ידע ושל התערבות כייצוגים קולקטיביים ישפיע על ניתוחנו, בדומה לזרועות השלטון המציגות אינטרסים פרטיקולריים כרצון אוניברסלי. הכלכלה בחברות דמוקרטיות אינה רק המוסד הפחות דמוקרטי במונחי הבעלות על ההון וחלוקתו, אלא גם במונחי הבעלות על אמצעים סמליים להגדרת המציאות הכלכלית. מושג האלימות הסמלית מזכיר לנו שהסטטיסטיקות הכלכליות והאובייקטים שהן מבנות – הם התגלמות של כפייה. באמצעים סמליים, ותוך הפעלה של כוח סמלי, הן מעצבות מציאות שאנחנו נתיינה.

אינטרסים כלכליים ואינטרסים של כלכלנים

למרות שהכלכלה, כהבניה של סטטיסטיקות רשמיות, היא אכן תוצר של כפייה, תהיה זו טעות להסביר את היווצרותה כתולדה של פרויקט פוליטי. ההיסטוריה והסוציולוגיה של מדעי החברה מכילות דוגמאות רבות לדוקציה של עבודה מדעית לכלל אינטרסים חיצוניים לשרה המדעי. למשל, הוויכוח המפורסם בין הסטטיסטיקאים פישר (Fischer) ופירסון (Pearson) טופל כסממן של מאבק פוליטי בתחומי השבחת הגזע וערצמה מעמדית (MacKenzie 1981). שוונדינגר ושוונדינגר אפיינו את עבודתם של מייסדי הסוציולוגיה בארצות-הברית כשכלול של אידיאולוגיה מטעמו של קפיטליזם פטרנליסטי (Schwendinger and Schwendinger 1974). קרוב יותר לנושא המאמר הנוכחי הוא המחקר של רובין סטרייקר על המכון למחקר כלכלי בחסות הוועד הלאומי ליחסי עבודה (National Labor Relations Board) (Stryker 1989; 1990). תוך השוואת קורותיהן של שתי יחידות מחקר על כלכלת ה-New Deal, סטרייקר מסווגת את המגמות האינטלקטואליות והרפורמיסטיות של משתתפי הפרויקטים האלה כאחת מן השתיים: "משעתקות" יחסי מעמד קפיטליסטיים או "לא-משעתקות" יחסי מעמד קפיטליסטיים.

דוקציה של עבודת מחקר חברתית לכלל מחלוקות פוליטיות בנוגע להתערבות המדינה בכלכלה, יוצרת שתי בעיות קרובות בהסברת אופני יישומו של המדע על-ידי המדינה. הבעיה הראשונה היא הגדרה לא מספקת של הספציפיות של מדע המדינה. במחקר של סטרייקר, אמת-המידה לשפוטן של עבודות בתחום זה היא היותן "משעתקות" או "לא-משעתקות", וזאת על סמך מדידה כמותית של טיעונים המאשרים או סותרים את הסדר החברתי הקפיטליסטי, מסוויים או חושפים עימותים

1. ראו: Dobbin 1993, הטוען מפורשות שהתרבות הכלכלית, בניגוד למערכי מדיניות ספציפיים, היא קונסנוואלית בטבעה.

מעמדיים, כאשר על בסיס זה מדעני חברה מקובעים בתוך הביורוקרטיה הממסדית או שהם נפלטים ממנה. מונחים רחבים אלה אינם מטפלים במגוון הגדול של גישות "משעתקות" חליפיות במדעי החברה או בדחייה של גישות שכלל אינן חותרות תחת הקפיטליזם. התייחסות למדעני חברה כאל נציגים של קבוצות כוח מערפלת את דפוסי הפעולה של השדה המדעי (Breslau 1990, 421).

הבעיה השנייה היא שטריק ואחרים מתחמקים מדיון בתנאי התקפות והסמכות של הידע המדעי באמצעות הגדרתם של מדעני החברה כסוכנים של קבוצות חברתיות המעורבות במאבקי שליטה ובהשפעה על המדיניות הכלכלית, ותוך הגבלת ההתקשרות בין המדינה למדעי החברה לבסיס מצומצם של עמדה אידיאולוגית. ארגונים המייצגים את המדינה, או אינטרסים מעמדיים, אינם יכולים פשוט לעצב תיאוריות להצדקת האינטרסים הפוליטיים שלהם באינטלה של מדע. כפי שמציין הברמאס, הדרישה שהמדע ישרת תכליות פוליטיות פרטיקולריות מסתכנת בחבלה בפרוצדורות הלוגיות והאמפיריות שעליהן מבסס המדע את תקפותו ואת סמכותו: "האין זה שהרציונליות של המדע והטכנולוגיה, במקום להתבסס על גרעין של חוקים קבועים של לוגיקה ומתודה, ספגו לתוכם מבנה א-פריורי ישותי שהוא נגזר מבחינה היסטורית ולפיכך שרירותי מבחינה מדעית?" (Habermas 1970, 84). מבנה א-פריורי, פונקציונלי מבחינה פוליטית ולפיכך שרירותי מבחינה מדעית, דומה שאינו מתיישב עם טענות לבסיס רציונלי כמקור כוחו הרטורי של המדע ועם תביעות הסמכות של מדענים.

גישות המטפלות במדע החברה כביטוי של אינטרסים פוליטיים מסכנות לפיכך את מהימנות המדעית. כדי לשמור על סמכותם חייבים מדעי החברה להיבנות כשדה אוטונומי מאחזותם של שחקנים פוליטיים קובעי מדיניות. לפיכך סביר להניח, שיחסם של מחקרים מדעיים לאינטרסים פוליטיים יהיה אקראי ובעייתי. ביוון ויטרוק הצביע על כך שאי-אפשר לטפל בהתפתחותם של מדעי החברה באירופה ובצפון אמריקה תוך ביסוסם על הצרכים המיוחדים של מדינה בבנייה ובלי להתייחס ל"מסורות האינטלקטואליות השליטות ולמידת פתיחותם וזמינותם של אוניברסיטאות ושאר מוסדות להשכלה גבוהה בבחינת אתרים לשעתוק מחקרים" (Wittrock 1989, 501). עבודה שדוחסת את מדעי החברה לתוך שדה של תחרות מעמדית על קביעת מדיניות, אינה מביאה בחשבון את מגבלות הסיווג והמהימנות שמטילות על הידע המדעי קהילות דיסציפלינריות אוטונומיות יחסית.

אי לכך, לא נוכל לטפל בצורת הסמכות הספציפית שמפעילים מדעי החברה על מבנים ועל אינטרסים חברתיים רחבים. אבל הבנה מעין זו לא חייבת להוביל אותנו לקיצוניות המנוגדת של טיפול בסוגי שיח שונים כנשלטים על-ידי הדינמיקה הפנימית שלהם (Wittrock and Wagner 1996, 91). מסיבה זו פניתי לסוציולוגיה של המדע, המאפשרת להבין מסגרות או פרדיגמות מדעיות כנובעות, בראש ובראשונה, ממאבקים חברתיים הפנימיים לשדה המדע. הגדרות האובייקטים של הידע המדעי אינן נתפסות כאסטרטגיות לקידום אינטרסים פוליטיים או כלכליים החיצוניים לשדה, אלא כאסטרטגיות חברתיות במאבק על הסמכות המדעית ועל הזכות להיות נציגים מוכרים של התופעות המרכיבות את תחום המחקר של השדה. נוכל למצוא מניעים חזקים דיים שידחפו כלכלנים ומדענים למאבקים על מיסודם של אובייקטים ושל עובדות, גם אם נניח שהם נייטרליים לחלוטין או חסרי פניות בכל הנוגע למאבק מעמדי. הכלכלה, מציאות השוררת בכל, שכל בעל אינטרס כלכלי חייב להביאה בחשבון, נראית לעינינו רק דרך תיוכם של מומחים לענייני כלכלה. למדענים בולטים יש סמכות אורקלית ממש כדוברים מורשים של האובייקטים האילמים שהם חוקרים (Latour 1987). זוהי כמדומה סמכות ששווה להיאבק עליה, ובהסתמך על מאבק זה מתאפשר ניתוחן הסוציולוגי של הפרקטיקות של הכלכלנים.

ההשפעות הפוליטיות של מדע החברה: מעבר לאידאולוגיה

הזיקה בין פרדיגמה מדעית המורכבת מהגדרת בעיות, אובייקטים ומתודות לבין האינטרסים של תומכיה, נוגעת להגדרה המובלעת בה באשר לסדר החברתי בשדה המדע. כפי שניסח זאת דייוויד בלור, תיאוריות של ידע וגישות בחקר המדע מכילות דימויים חברתיים (Bloor 1976). הפילוסוף ריי בהסקר אומר דבר דומה בטענתו שכל תיאוריה של ידע נשענת על סוציולוגיה, כיוון שתיאוריה של

ידע חייבת להניח ש"טבעם של האנשים והמוסדות שהם משתקים או מעצבים בצלמם חייב לאפשר ייצור של ידע באותה צורה מסוימת" (Bhaskar 1986, 231). גישות בחקר המדע, מתודולוגיות, תיאוריות של ידע ותיאוריות מדעיות, מתייחסות לפיכך לשני אובייקטים בעת ובעונה אחת: אובייקט המחקר הנבחר שלהן והסדר החברתי של השדה המדעי. פרקטיקות מדעיות הן פרקטיקות נורמטיביות, המבנות סדר חברתי באמצעות הבניה של עולם התופעות האובייקטיביות, שכן הגדרה של אובייקטים מניחה כבר את קיומם של ארגונים חברתיים ספציפיים. הדוגמה המפורסמת ביותר לניתוח מעין זה בחקר המדע היא המחלוקת בין הובס (Hobbes) לבויל (Boyle) בכל הקשור לאפשרות קיומו של ריק, דהיינו, היכולת של ואקום אוויר ליצור ריק ובאשר לדרך הנאותה להגיע לאמיתות מדעיות. שייפין ושפר טענו שעמדותיהם של הובס ושל בויל מנוגדות בכל הקשור לתנאים החברתיים לייצורן של אמיתות מדעיות. הובס הסתמך על המתודולוגיה של העיון המלומד המפיק עקרונות אוניברסליים שמתוכם אפשר לגזור על דרך הדוקציה עקרונות פרטיקולריים. בויל התעקש שרק עדות ישירה על ניסויים פתוחים לציבור, שיערכו עלידי מדענים עמיתים, תוכל להוות בסיס מספק לקיומה של עובדה (Shapin and Schaffer 1985). כל אחת מתיאוריות הידע האלו מבליעה מערך של יחסים חברתיים, "צורת חיים" שנכפית עלינו במידה שתיאוריית הידע הנדרגה נעשית מקובלת ולגיטימית. הגדרות של אובייקטים מדעיים מפרטות בעצמן את הדרך הנאותה לחקר אותם האובייקטים, ובהשלכה גם מסמיכות חוקרים מסוימים לביצוע העבודה.

בעוד שההשפעה הפוליטית הראשונית של הגדרת אובייקטים מדעיים נוגעת להיררכיה החברתית של השדה, ההשפעות הנובעות ממינוים של דוברי-מומחים המייצגים את האובייקט גולשות אל המרחב הציבורי ואל השדה הפוליטי. כאשר "האובייקטים של המדע" נעשים מלים נרדפות ל"אובייקטים של התערבות", כמו במקרה של מודים כלכליים, הם נושאים לא רק את הדוברים בשם האובייקט אלא גם את הסובייקטים שמאחורי ההתערבות הרציונלית המורשית. היררכיות סיבות ותוצאות ושל אמצעים ומטרות (Dobbin 1993) המובלות בהגדרות הכלכלה, הן במובלע היררכיות חברתיות, משום שהן ממקמות את כושר הניווט הרציונלי של הכלכלה ואת האחריות עליה באתר מוסדי פרטיקולרי, ולפיכך בקבוצה חברתית פרטיקולרית. למשל, לכלכלה הקיינסיאנית (Keynesian) יש השפעה פוליטית בדמות הסמכתם של קובעי המדיניות באוצר כסוכנים של התערבות רציונלית, בעוד שכלכלה מוניטריסטית מפקידה את הסמכות הזאת בידי הבנק המרכזי.

גורמים פוליטיים ומדעני חברה מסוימים כורתים ביניהם ברית המבוססת על התאמה בין עמדתם האסטרטגית של הכלכלנים בשדה שלהם לבין האינטרסים הפוליטיים של פטרוניהם. הברית הזאת מתבטאת בהבניה של מערכות מדדים כלכליים ובהגדרת הכלכלה שהן ממסדות. הגדרה זו משרתת את קידומם הקולקטיבי של הכלכלנים באמצעות הגדרת הכלכלה במונחים המעניקים להם מונופול של סמכות מדעית, ואת הסמכות לפעול כסוכנים של התערבות רציונלית היא מטילה בדרך המתישבת עם האינטרסים הפוליטיים של הפטרונים. יש להבחין בין תפיסה זו של יחסי חליפין שמקיימים ביניהם מדעני חברה ופוליטיקאים לבין הרעיון הרווח אודות מדעי החברה שמועברים או מתפשטים לתוך הספירה הפוליטית, שבה הם מצליחים או נכשלים בנסיונם להשפיע על מהלכי המדיניות. המחקרים הרבים שמנסים, ועל-פירוב נכשלים, לבחון את "הכוח הפוליטי של הרעיונות הכלכליים" (Hall 1989) או לאתר השפעה של מחקר זה או אחר על קביעת מדיניות (Weiss and Bucuvalas 1980; Rich 1981), מניחים בבסיסם מודל כזה של "השפעה". הגישה המיושמת כאן רוחה את הרעיון שלמדעי החברה יש השפעה מעין זו; לסטטיסטיקות כלכליות אין אינרציה משל עצמן ולא השפעה עצמאית על החלטות פוליטיות. סטטיסטיקות, והאובייקטים שהן מבנות, הם תוצר של התקשרות בין כלכלנים לבין פטרוניהם.

התערבות סטטיסטית: הלשכה הלאומית למחקר כלכלי והתפתחותם של דו"חות הכנסה לאומיים

המקרה ההיסטורי שאתווה כאן מתכוון לאייר את הגישה שתיארתי והוא מפרש-מחדש היסטוריות שכבר פורסמו. המקרה נסוב על עבודתם של וסלי מיטשל (Mitchell) והלשכה הלאומית למחקר כלכלי (National Bureau of Economic Research) בארצות-הברית, בעשור הראשון לקיומו, בשנות

העשרים של המאה הנוכחית. סטטיסטיקות של הכנסה לאומית שפותחו במוסד זה כחלק ממאמץ לבחון את מושג המעגל העסקי, היו היסוד לשיטת מדידה של הכנסה לאומית, ובכלל זה התוצר הלאומי הגולמי, שכיום מחושבת על-ידי משרד המסחר (Kendrick 1970).

החתימה לפיתוח מדדים של הכנסה לאומית ושל מעגלים עסקיים ומיסודה של הלשכה הלאומית למחקר כלכלי קודמו על-ידי קבוצה של כלכלנים מוסדיים, ובראשם מיטשל. קבוצה זו היתה פלג ראשי בקוטב המוסדי של שדה הכלכלה – בניגוד לכלכלנים הניאורקלאסיים שהיו דומיננטים במאבק האינטלקטואלי והחברתי על עתידה של הדיסציפלינה (Yonay 1994). טיעוניו של מיטשל על המעגל העסקי, שפורסמו ב-1923, היו נקודת המוקד של המחלוקת הנדונה ועוררו להראות כיצד העמדות האינטלקטואליות של הכלכלנים המוסדיים ושל הכלכלנים הניאורקלאסיים היו כרוכות בעמדותיהם הפוליטיות בשדה שלהם. התפיסה הניאורקלאסית של המעגל העסקי, המושרשת במחשבת הכלכלנים המדיניים הבריטיים, דיברה על תנודות של הכלכלה סביב מצב של שיווי-משקל המייצג את הכלכלה ב"מנוחה". המגמות השונות במעגל העסקי נתפסו כתנודות סביב נטייתה האמיתית של הכלכלה. אבטלה היתה עיוות שסיבותיו חיצוניות, ולשם תיקון המצב נדרשו דרכים להקטנת האבטלה, מבלי להכניס למשק גורמי הפרעה נוספים.

עבור מיטשל, ניתוח המעגל העסקי היה המתודה המועדפת לתיאור תפקודה של הכלכלה המודרנית. עצם המושג "מעגל עסקי" הניח הגדרה של הכלכלה, שעמדה בסתירה לתפיסות מוקדמות של תנודות בתעסוקה כנובעות מחוסר יעילות בשוק העבודה, או משינויים עונתיים בביקוש לידיים עובדות (Dorfman 1969, IV:368). ברגע שתופעות אלה הוגדרו מחדש כשלבנים במעגל העסקי וכדגם סדיר החוזר על עצמו, הן הפכו למאפיינים של הכלכלה עצמה במקום להיחשב כהפרעות חיצוניות. תפיסה זו מאלצת אותנו לראות בכל שפל כלכלי סממן של תופעות ממין אחד שסיבותיהן זהות, במקום לבטלן כהפרעות הנגרמות על-ידי סוגים שונים של ועוזעים חיצוניים אפשריים. מיטשל סיפק בניתוח התיאורטי שלו את הפרטים על אופן קבלת ההחלטות על-ידי מנהלים בתהליך ייצור דגמים שגורים של צמיחה ושל מיתון. בתקופות של שפל כלכלי – נקודות השפל של המעגל – כאשר המחירים והמשכורות נמוכים והמימון זול ושופע, ניכרת נטייה להאצה הדרגתית במסחר. השקעות והלוואות, שבתחילה הן זהירות ומתוננות, מתחילות לזרום והמחירים עולים. רווחים מופקים כתוצאה מאי-התאמה בין עליות המחירים, כאשר מחיר החומרים הגולמיים עולה מהר יותר מזה של סחורות סיטונאיות, שבתוך עולה גם מחירן יותר מזה של סחורות קמעונאיות ושל משכורות. הלוואות והשקעות ממשיכות לזרום ומונעות על-ידי ציפיות לרווח נוסף. מגמת העלייה עשויה להתארך אבל לא להישמר לנצח. תנודות לא מתואמות עם קצב עליית המחירים שבתחילה יוצרות רווחים, בסופו של דבר עוצרות את הצמיחה, כאשר המחירים עולים על ההכנסות והוצאות הייצור הן גבוהות יותר מהמחירים. הידלדלות בלתי-נמנעת במאגרי הבנקים והידוק אמצעי האשראי פירושה יותר ויותר עסקים נכשלים, שגוררים אחריהם אבטלה גוברת וירידה נוספת בצריכה. מופיע שפל כלכלי והמערכת חוזרת למצבה הראשוני.

האלטרנטיבה של מיטשל היא במובנים רבים היפוכה של התפיסה הניאורקלאסית המבוססת על תנודות כלכליות, והיא מבליעה הגדרה שונה של הכלכלה. היא בנויה על הפרצות בתפיסה הניאורקלאסית. במסגרת ההנחות המרגיניליסטיות של התפיסה הניאורקלאסית למשל, שווקים מגיעים לשיווי-משקל בדרך שקובעת מחירים לפי התועלת השולית לצרכנים וקובעת משכורות לפי רמת התפוקה השולית של העבודה. במקום לדבר על תופעת לוואי סביב מציאות-תשתית של כלכלה במנוחה, סבור מיטשל שהמעגל העסקי עצמו הוא התופעה הראשונית. המעגל העסקי "מיוצר באופן שיטתי על-ידי הארגון הכלכלי עצמו" (Mitchell 1913). הכלכלנים המוסדיים הפכו את היחסים הניאורקלאסיים בין השלם לחלק, בין הכלכלה לגורמים-הפועלים השונים. הדגש הניאורקלאסי על נייחות ועל שיווי-משקל נטה לייחס אי-יציבות כלכלית לכוחות חיצוניים, מבלי להטיל כל אחריות על החלטות של קפיטליסטים ומנהלים פרטיים. לשיטתו של מיטשל, המגמות השונות במעגל העסקי נובעות בהגדרתן מהצטברות החלטות של מנהלים שונים. המאבק בין הגישה המוסדית לבין זו הניאורקלאסית, שכבר נדון בפרוטרוט על-ידי אחרים (Yonay 1994; Dorfman 1969), היה לפיכך, בחלקו, תחרות בין שתי הגדרות של הכלכלה שהתבטאה במחלוקת אודות המעגל העסקי. תרומתו של מיטשל לקידום הסטטיסטיקה הכלכלית לא נבעה אך ורק מתיאוריית

המעגל העסקי שלו ושל הכלכלנים המוסדיים, אלא היתה היבט נוסף של מאבקו להגדיר-מחדש את הנוף חברתי של הכלכלה באמצעות הבניה של הגדרה חדשה לכלכלה. מיטשל עצמו היה מודע למדי למטרה זו. בנאום שנשא לפני האגודה הכלכלית האמריקנית (American Economic Association) בשנת 1924, הוא טען שהתמורה שהתחוללה בתיאוריה הכלכלית היתה תוצאה מתוכננת ובלתי-נמנעת של הנטייה לכימות (Mitchell 1925, 10). אין טיעון טוב יותר להגדרה פרטיקולרית של תופעה מאשר בניית האמצעים להמחשתה (Bachelard 1984). בין אם המנגנון המדעי הוא ציוד מעבדה ובין אם הוא ביורוקרטיה של מראיינים ושל מפעילי תוכנות מתוחכמות, האמצעים לאיתורו ולמידתו של אובייקט מאפשרים למדען לעמוד מחוץ לפרוצדורה המדעית ולהציג את התופעה כ־*Sui Generis* (Latour 1987; Pickering 1995). במסגרת הכלכלה, הפרוגרמה המוסדית עשויה להחליף את הפרוגרמה הניאורקלאסית לא באמצעים של הפרכה אלא באמצעות יצירתו של אובייקט מחקר חדש, שיספק פרוגרמת מחקר מפרה יותר. כפי שחזה מיטשל, "הסבירות שההסברים הישנים יופרכו על-ידי חוקרים [כמותיים] אלה נמוכה ביותר, אבל הסבירות שיתעלמו מפעלם גבוהה ביותר" (Mitchell 1925, 5).

מחלוקת זו גם הנגיחה שתי תיאוריות מובלעות של ידע. הכלכלנים הניאורקלאסיים אימצו עמדה של דרוקטיביזם רציונליסטי, שעבורו ידע מדעי מורכב מ: 1. ידע של התכונות, של המבנים או של הנטיות האופייניות ("כוחות") שבתשתיתן של תופעות שטח, דהיינו עקרון הרציונליזם; 2. חוקים ותיאוריות הניתנים להיסק מתוך עקרונות כלליים, דהיינו דרוקטיביזם. המוסדיים, לעומתם, הבינו ידע כלכלי כתוצאה של הכללה שיטתית מתוך תופעות שטח. בהשוואה לניאורקלאסיים, הם היו אמפיריציסטים אינרוקטיביים, ודוומה לכלכלנים ההיסטוריים הגרמנים שחינכו את הדור הראשון של הכלכלנים במוסדות האמריקנים, הם חשדו בעקרונות אוניברסליים והתעקשו שהאובייקט של הכלכלה המדעית יהיה מציאות היסטורית ספציפית ובלתי-ניתנת לצמצום. את חוקיו צריך לגלות, לא להסיק בדרוקציה.

הקושי בהגדרת הכלכלה המוסדית כסדרה של היגדים תיאורטיים – אין פירושו שהגישה חסרה לכידות. לכידותה היא חברתית בטבעה ומבוססת על עקביות בין סדרה של טיעונים תיאורטיים, פרוגרמה מתודולוגית, חדשנות מוסדית ומערך של זיקות לגורמים-פעילים חיצוניים בחברה. כל היסודות האלה מרכיבים אסטרטגיה חברתית, שבידה להגדיר-מחדש את הפרקטיקות הלגיטימיות של הכלכלה בדרך שתעלה את קרנם ותאדיר את סמכותם של כלכלנים מסוגם של מיטשל ושל כלכלנים מוסדיים אחרים. למעשה, המאבק מגלה תווי דמיון חזקים לאלו שהתנהלו בין הובס ודגם הדרוקציה הסכולסטית שלו, לבין בויל שהעדיף ניסוי והוכחה באמצעי הדגמה אמפיריים: גם מיטשל ראה את פרוגרמת המחקר שלו כמעין ניסוי. בשני המקרים הללו הצדדים היריבים קשורים לעמדות חברתיות מנוגדות ולבסיסים מנוגדים של סמכות מדעית.

המיימד האפיסטמולוגי של המחלוקת בין הכלכלנים הניאורקלאסיים לבין הכלכלנים המוסדיים אופייני למעשה למבנה של דיסציפלינות במדעי החברה (Breslau 1990). אני טוען שהכלליות שלו נוגעת לעובדת היותו מושרש בחלוקה חברתית הרווחת בדיסציפלינות אלה. הרציונליסטים מחזיקים בסוג של מהימנות מדעית, הון תרבותי הנגזר בהרתו מן הדיסציפלינה או מן העולם האקדמי והכולל עמדות כוח בפקולטות של אוניברסיטאות יוקרה, ומאז ראשית המאה גם פרסומים בספרות המקצועית המסווגת של הדיסציפלינה. האמפיריציסטים שואבים את מהימנותם ממקור מגוון והטרנומי יותר הנשען גם על קהל שמחוץ לדיסציפלינה. בניגוד לרציונליסטים, הקשרים של האמפיריציסטים עם חוג לקוחותיהם מחייבים אותם לנקוט אסטרטגיה שתגדיר את אובייקט המחקר שלהם באופן המתיישב עם השקפת הלקוחות ותבסס את מומחיותם על יצירת נתונים מדויקים, מפורטים ומקיפים ביותר של אותו אובייקט. עבור אלה המחזיקים בעמדה כזו, שיפור של מכשירי מדידה משרת את המגמה האסטרטגית להפוך את אובייקט המחקר ל"אובייקטיבי" יותר ולמקובל על הרוב. בכך שהם מתעלים את אובייקט המחקר לתוך ההגדרה הרשמית של הכלכלה ומגדירים את הבעיות הכלכליות כבעיות המטופלות במחקריהם, יש להניח שהכלכלנים המוסדיים מצליחים לקדם לא רק את האינטרסים האינטלקטואליים שלהם אלא גם אינטרסים חברתיים.

על-פי מיטשל וההגדרה המוסדית של הכלכלה, כפי שהתנסחה בסטטיסטיקות של הלשכה הלאומית למחקר כלכלי, היה המעגל העסקי תוצר מצטבר של סך ההחלטות של מנהלים שונים,

ובייחוד של אלה הנוגעות לנפח הייצור התעשייתי ולתמחור. הכנסה לאומית נתפסה כהשפעה נטו של החלטות ניהוליות על רווחת הפרט. המנהלים, שלא היה בידם מידע על הדינמיקה של הכלכלה, יכלו לקבל החלטות במטרה להגדיל את הייצור או להוריד מחירים בתגובה לתנאים נתונים, מבלי להבין את ההשלכות של הצטברות החלטותיהם על המשק. אי לכך, העלייה במעגל העסקי הגיעה לשיאה בייצור יתר ובהורדת מחירים תחרותית, ואלה הולידו מגמת תיסוף אלימה המלווה באבטלה גואה. על רקע זה, הסטטיסטיקות הכלכליות שעובדו על-ידי הלשכה הלאומית למחקר כלכלי היו אמורות להוות את ההתערבות עצמה. באמצעות ניתוחים מפורטים של מעגלים עסקיים מוכרים, ביקשו הסטטיסטיקות החדשות ליידע את החלטות המנהלים ולאפשר להם להימנע מההשלכות הלא-מכוונות של חתירתם לרווח. בהגדרתה המוסדית הומרה תפיסת ההתערבות מפעילות לא רצויה הנדרשת אך ורק למזעור עיוותים, לכלל פעילות חיובית המשנה את דפוסי הפעולה של הכלכלה הפרטית.

הכלכלה כקואליציה פוליטית

להגדרת הכלכלה על-ידי מיטשל ועמיתיו היו השלכות מגוונות ודר-ערכיות על הקפיטליסטים ואין כל אפשרות לצמצמה לכלל אידיאולוגיה מעמדית או להסבירה ככזו. במושג המעגל העסקי מובלעת קריאה ללקיחת אחריות מצד המנהלים. דרישות הכנסה לאומיים וסטטיסטיקות של מחירים הם למעשה צורת פיקוח על ההחלטות של אנשי עסקים פרטיים, במונחי ההשלכות של החלטותיהם הפרטיות על עושרה של הכלכלה השלמה. יתרה מזו, התפיסה המוסדית של הדינמיקה הכלכלית מצביעה על קשר ישיר בין תקופות של גשוג במעגל העסקי לבין החלטות עסקיות פרטיות. אין זה המנהל הטיפוסי שתומך בראייה כלכלית שיכולה להציגו כאחראי על רווחת האוכלוסייה העובדת.

פירוני הלשכה הלאומית למחקר כלכלי במגזר הפרטי היו קבוצה של מנהלים שמיקומם בהקשר החברתי הביא אותם לתמוך במיסודה של אחריות ציבורית על החלטות עסקיות. הגדרת הכלכלה כתוצר מצטבר של החלטות המנהלים השונים נשענה על מערך פרטיקולרי של החלטות פוליטיות; כדי להתוודע להחלטות אלה די אם נעיין בניירותיו של הרברט הובר (Hoover), שהיה באותה תקופה שר המסחר ולאחר מכן נשיא, והנהיג תנועה של מהנדסים ושל מנהלים שמטרתה רציונליזציה של הכלכלה. הובר היה נחרץ למדי באמונתו שהסכנה הגדולה הטמונה במעגל העסקי – שהגיע לנקודתו הנמוכה ביותר בשפל כלכלי של שנת 1921 – היתה המרצה של התערבות ממלכתית בכלכלה. הוא כתב על הצורך "למחוק מן התודעה האמריקנית, אם אפשר, כמה הזיות שיובאו מאירופה" (Alchon 1985, 80; Hawley 1990) ולשמר את זכויות היתר של המנהלים. הגדרת הכלכלה שהציעו הכלכלנים המוסדיים של הלשכה הלאומית למחקר כלכלי הלמה את תפיסת העולם של הובר. בכל הנוגע למעגל העסקי, האחריות שהוטלה על המנהלים הפרטיים היתה למעשה אחריות לחיסולו. יותר מכך, היא התייחסה אל המדינה ואל ציבור העובדים כאל גורמים סבילים שחובת האחריות לרווחתם מוטלת על מקבלי ההחלטות במגזר העסקי. מיטשל הצהיר במפורש שיציבות הכלכלה תלויה בהחלטות של אנשי עסקים המיועדים על-ידי מומחים בניהול מדעי (Mitchell 1927, 162).

התוצר של ברית זו היה הגדרה מערכתית של הכלכלה ככרוכה באופן פעולה ספציפי, שבתורו התבסס על היחסים בין סובייקטים לבין אובייקטים, שנקבעו ככאלה על-ידי אותה הגדרה עצמה. הסטטיסטיקות שסיפקו לכלכלני הלשכה הלאומית למחקר כלכלי לאנשי העסקים הפרטיים באמצעות פרסומים מקצועיים וארגוני עסקים היוו את ההתערבות עצמה. על-פי רעיונותיו של מיטשל אודות המעגל העסקי: "יש לתקוף את הבעיה בראש ובראשונה באמצעות פעולה מודעת של אנשי עסקים בתקופות של גאות בשווקים, ובכך למנוע צמיחת יתר ולמזער את ההאטה", או בניסוחו האופטימי של מיטשל בשנת 1922: "אם נוכל לצפות מראש את המעגל העסקי – לא יהיה בכלל מעגל עסקי" (Alchon 1985, 107). באמצעות שמירה על תוצאות פעולותיהם יוכלו מנהלים למנוע השלכות בלתי-מכוונות ודרסניות של מעשיהם. במיוחד כאשר המעגל העסקי במגמת עלייה ומרחב התמרון של אנשי העסקים מירבי, עליהם להגביל מרצון את היקף הייצור ולהימנע ממלחמת מחירים אגרסיבית.

האמון שרחשה ברית זו של כלכלנים וטכנוקרטיונים לשיטתה משתקף היטב בתגובתה לגורם-פועל שלישי, הכלכלה עצמה, שצמחה בקצב אטי אך עקבי, במהלך שנות העשרים, במתכונת שונה מזו של שני המעגלים העסקיים הקודמים. דו"ח הלשכה הלאומית למחקר כלכלי על המעגלים העסקיים פורסם בשנת 1923, זכה לתפוצה רחבה ודובר בו רבות. אין תמה אפוא שמגמת הצמיחה שהחלה באותה שנה התאפיינה בשיפוע מתון מקודמותיה. הובר קיבל דיווחים מאנשי עסקים מובילים שתיאמו את פעולותיהם ותרמו למה שמצטייר כהכרעת המעגל העסקי על-ידי עבודת הלשכה הלאומית למחקר כלכלי. הוא הביע את אמונתו ש"שיאה של מגמת הצמיחה המסוכנת, שהחלה באביב שעבר נחסם הודות לתובנות של דו"ח זה" (שם, 110).

מסקנות

נוכל לסמוך את טענתנו על השוואה בין מדינות שונות, אשר מראה כי הבדלים במערכות של סטטיסטיקה כלכלית מקבילים לשינויים באופנים ממוסדים של התערבות כלכלית. הכלכלה הישראלית היא אמנם תוצר של שילוב בין גורמים שונים לחלוטין מאלה הפועלים בכלכלה האמריקנית, אבל אין סיבה להטיל ספק בכך שאותו היגיון כללי יחול גם כאן. נוכל להציג כאן בקיצור כמה השערות המבוססות על עבודתו של לייבלר, שדנה בהקמתה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובכינונה כמוסד מדעי א-פוליטי (לייבלר, לא פורסם). את ההתפתחות של חשבונות ההכנסה הלאומית בישראל אפשר לראות כמאבק פוליטי על הגדרת הכלכלה הלאומית. כמו במקרה שתואר לעיל, מאבק זה היה כרוך בחדשנות שהיתה בעת ובעונה אחת גם מוסרית וגם אינטלקטואלית. המימד המוסרי התבטא בריכוז התפקידים הסטטיסטיים בסוכנות אחת, ריכוזיות – הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הריכוזיות הזו עלתה בקנה אחד עם פרקטיקות אחרות של בינוי אומה, שנקטה האליטה הפוליטית של תנועת העבודה. כמו בתחומים אחרים, הבטיחה מגמה זו שייצוגי השדה הכלכלי יהיו מקיפים ואחידים, כלומר, שלא ייוותר תחום בלתי-מיוצג של פעילות כלכלית ושלא יהיה יותר מייצוג אחד לכל תופעה מתועדת. אבל הריכוז הארמיניסטרטיבי סופו שהוא מייצר מושא ריכוזי, באשר כל הפעילויות הכלכליות (כפי שהן מוגדרות על-ידי כלכלני הלשכה והסטטיסטיקאים שלה) מכונסות במסגרת אחת ומובנות באופן כזה כרכיבים בני-השוואה של משק אחד. התומכים בריכוזיות הסטטיסטית היו מודעים לקשר שבין הריכוזיות הזו לריכוז הסמכות הפוליטית במדינה. ייתכן, שלהאחרה של מושא ההתערבות אשר נבעה מרפואי הייצוג הריכוזיים, היה תפקיד גם בהצדקה להעביר את הסמכות להתערב בכלכלה לידי המדינה.

מבחינה אינטלקטואלית, החדשנות היתה כרוכה באימוץ טכניקות למדידת הכנסה לאומית, שהיו כבר בשימוש בארצות-הברית והיו בשלב של יישום באירופה. טכניקות אלו באו במקום גישות שהיו נהוגות בהסתדרות ובמפעלים ממלכתיים שמדרו התפתחות כלכלית במונחים של תוצר חומרי, בדומה להגדרת התוצר הלאומי שרווחה בעולם הקומוניסטי. הבנת הכלכלה במונחים של רמות ייצור חומרי ושל יעדי ייצור חומריים נותנת לגיטימציה לגישות המבוססות על תכנון ומעניקה סמכות למתכנני הייצור. הסגנון המערבי של חישוב ההכנסה הלאומית החליף את תפיסת הייצור החומרי של הכלכלה בהגדרת השוק של הכלכלה כשדה תחום שבו זורמות הכנסות ומצטברים תוצרים. הכלכלה נתפסה כמציאות מתפתחת, שאי-אפשר להעמידה על מרכיביה ואי-אפשר לייחס את שגשוגה לרמות הייצור של התעשיות השונות בתוכה. לכלכלני הסוכנות וההסתדרות לא היו כלים או נכונות למחקר כלכלי כזה והם הוחלפו בכלכלנים שהתחנכו בארצות המערב, בעיקר בארצות-הברית, ואשר ביקשו לבנות בישראל כלכלה מערבית. כמו במקרה של חישובי ההכנסה הלאומית המוקדמים בארצות-הברית, בתהליך ייסודה של מערכת חדשה של סטטיסטיקה כלכלית ניכרה סמכותם של הכלכלנים החדשים לדבר כלכלה וסמכותם של עובדי מדינה להתערב בכלכלה ולהגדיר אותה.

אפילו במקרה האמריקני, הקשר בין הגדרת הכלכלה של הלשכה הלאומית למחקר כלכלי לבין המאבק נגד ררישות להתערבות המדינה מועצם על-ידי תמורות שחלו בהגדרות הרשמיות של הכלכלה בעקבות שינוי באופן ההתערבות.

הגדרת ההכנסה הלאומית במונחי ההשפעה המצטברת של החלטות היצרנים על רווחת הצרכן הפרטי לא החזיקה מעמד כהגדרה רשמית בארצות-הברית ואינה משמשת כעת במרבית המערכות

האחריות על דו"חות ההכנסה הלאומיים. היא הוחלפה בשנות הארבעים בגישה שבה תומכים כלכלנים קיינסיאנים המייעצים למשרד המסחר של ארצות-הברית, שהרחיבה את תפיסת התוצר הסופי כדי שיקף גם את כל התוצרת שאינה מתועלת לייצור נוסף. בעוד שהתפיסה המוסדית הקודמת התייחסה לתוצר הלאומי כאל סך תרומתם של יצרנים לרווחת הצרכנים בתוספת התוצרת ההשקעה – התפיסה החדשה רואה את כל הצריכה הסופית כשוות-ערך, בין אם היא מגיעה למשקי בית פרטיים ובין אם לחברות יצרניות (Kendrick 1970; Carson 1975). גם בכל הוצאות הממשלה היא מטפלת כייצור סופי ואין זה משנה אם תרמו או לא תרמו לרווחת הפרט. ההכנסה הלאומית הפכה לזרימה עצמאית מיצרנים, מצרכנים וממנהלי העסקים, כנציגי היצרנים וככוח המוביל בכלכלה, חו ניתקה אותם מזיקה להיקף התוצר הלאומי. השיטה החדשה הונהגה למרות מחאות מצד תלמידיו של מיטשל, סיימון קוזנץ, שתכנן את מערך הדו"חות הראשון של משרד המסחר. קוזנץ טען שבמסגרת ההגדרה החדשה תחול ההכנסה הלאומית לשמש אומדן לרווחת הכלל ולא ניתן יהיה להבחין בין אמצעי ייצור לבין מטרתו הסופית של כל ייצור באשר הוא – חיי אנוש (Studenski 1958):

ההצדקה היחידה לניסוחו של מושג ההכנסה הלאומית בצורה כזו, היא הרעיון הכללי שעליו לשמש אומדן לתרומה החיובית של המערכת הכלכלית לסיפוקם (בהווה ובעתיד) של צרכי האומה כגוף של צרכנים סופיים, כאשר את מושג הצריכה הסופית אפשר לגזור אך ורק מתפיסה הגורסת שסחורות קיימות למען האדם, ולא האדם למען הסחורות (Kuznets 1941).

למרות ההצדקה העקרונית של מה שמכונה כיום "מודל הרווחה" בתפיסת ההכנסה הלאומית, הוא הוחלף על-ידי תפיסה חדשה שחדלה לייצג את הכלכלה כזרימה נטו בין יצרנים לצרכנים.

ייתכן שהגדרת הכלכלה החדשה קשורה לכניסתו של גורם-פועל חדש לכלכלה, דהיינו, מדינת הרווחה הקיינסיאנית והניסיון להגדירה כסובייקט רציונלי השומר על טובת הכלל. פעם נוספת, באמצעות ייחוס אקסלוסיבי של הדיבור הסמכותי והרשות לפעול באופן רציונלי, הגדרה ספציפית של הכלכלה מבטלת מכל וכל ידע ותביעות מצד הרוב הגדול של אלה המושפעים מכל צעד שיינקט.

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב

ביבליוגרפיה

לייבלר, ענת, (לא פורסם). "הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: יצרן אינפורמציה בקונטקסט פוליטי, ארגוני ופרופסיונלי".

- Alchon, Guy, 1985. *The Invisible Hand of Planning: Capitalism, Social Science, and the State in the 1920s*. Princeton: Princeton University Press.
- Bachelard, Gaston, 1984. *The New Scientific Spirit*. Boston: Beacon Press.
- Bhaskar, Roy, 1986. *Scientific Realism and Human Emancipation*. London: Verso.
- Bloor, David, 1976. *Knowledge and Social Imagery*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Bourdieu, Pierre, 1991. *Language and Symbolic Power*, trans. Gino Raymond and Matthew Adamson. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Breslau, Daniel, 1990. "The Scientific Appropriation of Social Research: Robert Park's Human Ecology and American Sociology," *Theory and Society* 19:417-446.
- Carson, Carol S., 1975. "The History of the United States National Income and Product Accounts: The Development of an Analytical Tool," *Review of Income and Wealth* (June):153-181.
- Dobbin, Frank R., 1993. "The Social Construction of the Great Depression: Industrial Policy during the 1930s in the United States, Britain, and France," *Theory and Society* 22(1):1-56.
- Dorfman, Joseph, 1969. *The Economic Mind in American Civilization*. New York: Kelley.
- Habermas, J. R., 1970. *Toward a Rational Society*. Boston: Beacon.
- Hall, Peter A., 1989. *The Political Power of Economic Ideas: Keynesianism across Nations*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Hawley, Ellis W., 1990. "Economic Inquiry and the State in New Era America: Antistatist Corporatism and Positive Statism in Uneasy Coexistence," in *The State and Economic Knowledge: The American and British Experiences*, eds. Mary O. Furner and Barry Supple. Cambridge: Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, pp. 287-324.

- Kendrick, John W., 1970. "The Historical Development of National-Income Accounts," *History of Political Economy* 2:284–315.
- Kuhn, Thomas, 1970. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kuznets, Simon, 1941. *National Income and Its Composition, 1919–1938*. New York: National Bureau of Economic Research.
- Latour, Bruno, 1987. *Science in Action*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- MacKenzie, Donald, 1981. *Statistics in Britain, 1865–1930: The Social Construction of Scientific Knowledge*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Mitchell, Wesley C., 1913. *Business Cycles*. Berkeley: University of California Press.
- , 1925. "Quantitative Analysis in Economic Theory," *American Economic Review* 15(1):1–12.
- , 1927. *Business Cycles: The Problem and Its Setting*. New York: National Bureau of Economic Research.
- Pickering, Andrew, 1995. *The Mangle of Practice: Time, Agency, and Science*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Rich, Robert F., 1981. *Social Science Information and Public Policy Making*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schwendinger, Herman, and Julia Schwendinger, 1974. *The Sociologists of the Chair*. New York: Basic Books.
- Shapin, Steven, and Simon Schaffer, 1985. *Leviathan and the Air Pump: Hobbes, Boyle, and the Experimental Life*. Princeton: Princeton University Press.
- Stryker, Robin, 1989. "Limits on Technocratization of the Law: The Elimination of the National Labor Relations Board's Division of Economic Research," *American Sociological Review* 54(3):341–58.
- , 1990. "A Tale of Two Agencies: Class, Political-Institutional, and Organizational Factors Affecting State Reliance on Social Science," *Politics and Society* 18(1):101–41.
- Studenski, Paul, 1958. *The Income of Nations: Theory Measurement and Analysis: Past and Present*. New York: New York University Press.
- Weiss, Carol H., and Michael J. Bucuvalas, 1980. *Social Science Research and Decision-Making*. New York: Columbia University Press.
- Wittrock, Bjorn, 1989. "Social Science and State Development: Transformations of the Discourse of Modernity," *International Social Science Journal* 41(4):497–508.
- Wittrock, Bjorn, and Peter Wagner, 1996. "Social Science and the Building of the Early Welfare State," in *States, Social Knowledge, and the Origins of Modern Social Policies*, eds. Dietrich Rueschmeyer and Theda Skocpol. Princeton: Princeton University Press, pp. 90–113.
- Yonay, Yuval P., 1994. "When Black Boxes Clash: Competing Ideas of What Science Is in Economics, 1924–39," *Social Studies of Science* 24(1):39–80.